

Meediakasvatuse õppejõu tööriistakast

Õppefilmi analüüsijuhised

Kristi Vinter

**Tallinna Pedagoogiline Seminar
2011**

SISSEJUHATUSEKS

Olete te kunagi mõelnud sellele, kui suure osa oma ärkveloleku ajast veedate te meediaga (vaatate televiisorit, loete ajalehti ja ajakirju, kuulate raadiot, kasutate arvutit ja mobiiltelefoni)? Püüdke hinnata mitut reklaami te päeva jooksul näete ja kuulete.

Tänapäeva laps sünnib meediast ümbritsetud keskkonda, mis on oluliselt intensiivsem ja kõikelubavam kui põlvkond varem. Suure osa oma ärkveloleku ajast veedavad nii täiskasvanud kui ka lapsed keskkonnas, kus kommertshuvidega meedia on pidev kaaslane, kujundades hoiakuid ja arvamusi ning mõjustades meie arusaamu ja emotsioone.

Kõik eelnev on põhjuseks, miks meediasisu ja vahendeid ei saa kaasaegse õppimise ja õpetamise puhul välistada. Traditsioonilise kirjaoskuse kõrval räägitakse juba mõnda aega uuest kirjaoskusest, mis ei piirdu kaugeltki vaid trükitekstide lugemise ja kirjutamisega. Tänapäeva laps peaks:

- õppima “lugema” mitte ainult trükiteksti, vaid ka helisid, staatilisi ja liikuvaid pilte;
- ta peab oskama viisakas olla mitte ainult reaalses elus, vaid ka internetis;
- ta peab tundma reaalse elu ohtude kõrval ka interneti kasutamisega kaasnevaid ohte;
- tegema vahet reaalsel ja ekraani elul;
- jõudma arusaamiseni, et meedia on alati kellegi poolt loodud ning selle seosed reaalse eluga on sageli üsna vähesed – suur osa meediast on lavastus ja näitlemine.

Meediakasvatus õpetajakoolituses on praktiline ja didaktiline valdkond, nagu emakeele, matemaatika või mistahes muu valdkonna didaktika, sisaldades erinevaid meetodeid, võtteid ja võimalusi, kuidas selgitada väikesele lapsele arusaadavalt meedia sisu ja olemust. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas meediakasvatus hetkel puudub, samuti ei leia seda didaktilise õppeainena lasteaiasõpetajaid koolitavate ülikoolide õppekavadest (v.a Tallinna Pedagoogilises Seminaris). See on ka põhjus, miks lasteaias meediakasvatusega seoses on ringemas väga mitmeid eksiarvamusi. Olgu neist mõned siinkohal nimetatud:

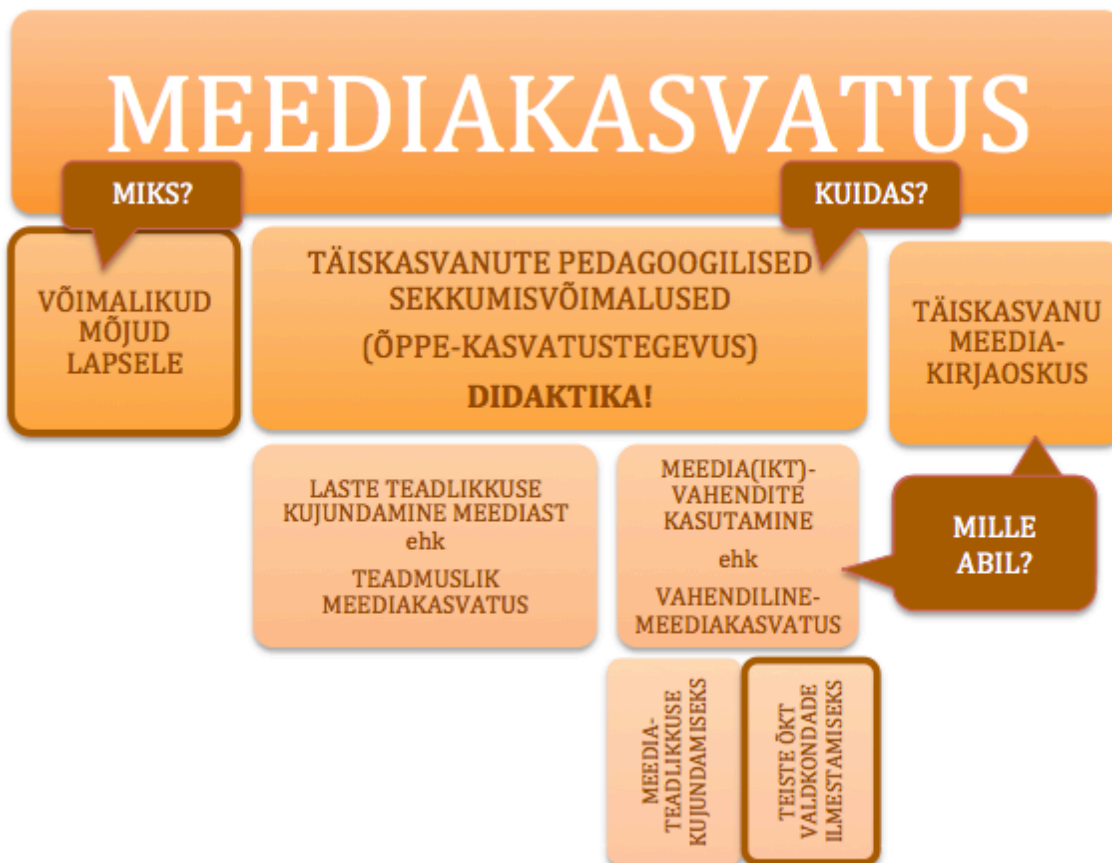
1. eksiarvamus - meediakasvatus on tehnoloogia (televiisor ja arvuti) ja arvutimängude või programmide (PowerPoint) kasutamine õpetamisel.

2. eksiarvamus - meediakasvatus on multifilmide ja filmide ümberjutustamine lastega.

3. eksiarvamus - meediakasvatus on õppefilmide vaatamine.

Nii see tegelikult ei ole! Kõik nimetatud tegevused on rohkem või vähem meediakasvatuse sisuga seotud, kuid moodustavad eraldivõetuna tervikust üsna väikese osa (vt Joonis 1). Kõik nad haakuvad küll meediavahendite kasutamisega õppeprotsessis, kuid täidavad eesmärgi, millele **pole meediateadlikkuse kujundamisega kuigi suurt seost**. Meedia ja tehnoloogiliste vahendite kasutamine õppeprotsessis on küll **kaasaegne õpetamine**, kuid mitte meediakasvatus, kui samal ajal puudub tegevusest eakohaselt laste arusaamade kujundamine meediast ja meediakasvatuse põhieesmärgile suunatud tegevused. Meediakasvatuse läbiviimise põhisisuks on vaja helisid, pilte, animatsioone ja videosid hoopis omal moel, pigem meedia loomise teoreetilistest seisukohtadest lähtuvalt analüüsida, ning osata juhtida tähelepanu õigetele asjadele. Vaatlemise ja uurimise puhul ei piisa traditsioonilistest lasteaias juurdunud pildivaatluse tehnikatest. Tehnika on seejuures pigem vahendilise väärtusega, kui vaieldamatu eeltingimus. Tõepoolest, tehnoloogia kasutamine aitab meediakasvatuse läbiviimisele väga palju kaasa, kuid ei ole selle kindlaks eelduseks. Lastele sobiv meediasisu (fotod, reklaamid, uudised, multifilmid, muusika jms) on aga meediakasvatuseks oluline õppematerjal.

Pole kahtlust, et kõik meediakasvatuse didaktika põhimõtted, meetodilised võtted ja võimalused on rakendatavad ka kodus, kuid käesolev materjal keskendub siiski pigem lasteaias teostatavale meediakasvatusele.

Joonis 1. Meediakasvatuse osad

Lisaks tehnoloogiliste vahendite kasutamisega seotud eksiarvamustele ja nende sidumisele meediakasvatusega on levinud väärarusaamaks ka seisukoht, et meedia võimalike mõjude teadvustamine ongi juba meediakasvatus. Tegelikult võimalike mõjude teadvustamisest meediakasvatus alles algab, sest sealt tõstatub küsimus KUIDAS nende mõjudega toime tulla ja neid õpetuslikel ja kasvatuslikel eesmärkidel suunata ja eakohaselt last arendavaks muuta.

Meediakasvatuse kolmas oluline osapool mõjude ja didaktika kõrval on täiskasvanu meediakirjaoskus. Õpetada saab see, kes on ise piisavalt teadlik ja meediakriitiline. Seega, meediakasvatuse kursuses peaksid olema esindatud kõik kolm olulist osapoolt. Käesolev film annab võimaluse joonisel 1 välja toodud meediakasvatuse osapooli analüüsida.

Helide ja staatiliste ning liikuvate piltidega mängimine aitab õppida mõistma meedia manipulatiivset olemust. Meediakasvatus ei alga artiklite kirjutamisest, keerulistest analüüsides ja filmide-teleasaadete tootmisest. Samas öeldakse, et parim viis meediat ja selle manipulatiivset olemust tundma õppida on seda ise luua. Kõike seda aga ea- ja võimetekohasel moel. See on ka põhjus, miks ei saa päris nõus olla nendega, kes panevad **lasteaias meediakasvatuse ja kooli meediaõpetuse** ühele pulgale või üritavad neid kahte didaktilises mõttes siduda. Mida väiksem laps, seda vähem saame me teda õpetada tekstipõhiselt ehk lugemise ja kirjutamise kaudu. Ja mitte ainult, väikesele lapsele on keeruline seletada eakohaselt asju, mida ta ekraanilt näeb, kuid mille mõistmiseks jääb vaimset küpsust, reaalseid elukogemusi ja sõnu väheks. Koolis käiva lapse analüüsioskused, kogemustepagas ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad sellest, mis on eelkooliealisel lapsel. Seega võib tuua välja seose: mida väiksem laps, seda enam peab rakendama nägemisele, kuulmisele, praktilisele läbitegemisele ja selgitamisele toetuvat õpet. Mida vanemaks saab laps, seda iseseisvamaks, kõrgemaid mõtlemisoperatsioone kaasavaks ning lugemisele-kirjutamisele toetuvaks meediaõpetus muutub. Meediakasvatus lasteaias on aga oluline põhjusel, et koolimineku ajaks võib olla lapses kujunenud juba nii mõnigi hoiak, arusaam, väärtus ja väärtus või juhtunud lastega asju, mida me keegi ei sooviks.

Lasteaia meediakasvatuse õppejõu „tööriistakast“

Andmed filmi kohta:

Formaat: QuickTime Player (.mov)

Kogupikkus: ~120 minutit

Meeskond

Projektijuht, õppematerjali idee, tehniline teostus ja metoodiline konsultatsioon:

Kristi Vinter (Tallinna Pedagoogiline Seminar)

Tegevõpetajad: Astrid Randoja (Tallinna lasteaed Sipsik)

Deivi Pard (Vääna Mõisakool)

Ene-Ly Lehtmaa (Harku Lasteaed)

Esta Tubalkain (Tallinna Linnupesa Lasteaed)

Riina Wilson (Tallinna Linnupesa Lasteaed)

Konsultant: Kaire Kollom (Tallinna Pedagoogiline Seminar, Tabasalu lasteaed Tibutare).

Operaator: Jaanus Pärnpuu (Tallinna Ülikooli Balti Filmi ja Meediakool)

Montaaž: Jaanus Pärnpuu

Analüüsijuhised: Kristi Vinter

Retsensent: Kaire Kollom

Käesolev õppefilm on kaitstud autoriõigusega vastavalt autoriõiguse seadusele. Õppefilmi ja selle osade paljundamine, levitamine, kandmine andmekandjale, lülitamine elektroonilistesse andmebaasidesse jms on keelatud.

Miks just selline õppematerjal ja mitte raamat?

Käesolev õppematerjal on **kaasaegne** (digitaalne) tööriistakast **kaasaegsele** õppejõule **kaasaegset** keskkonda arvestavaks õpetamiseks.

IKT arengust tingituna ei saa kaasaegne õppimine ja kirjaoskus enam piirduda vaid kirjalike tekstide kasutamisega, kuna audiovisuaalse ja digitaalse meedia kasutamise osakaal on oluliselt tõusnud. Lapsed ammutavad uut teavet maailma kohta enam ekraanilt kui raamatutest, mis omakorda nõuab oluliselt erinevaid oskusi selleks, et nähtut ja kuuldot kriitiliselt hinnata. Erinevas vanuses inimeste meediakirjaoskuse kujundamise vajadus on üha enam arutusobjektiks olnud ka Euroopa Komisjonis.

EDUKO analüüsigrandi MEVA 2009. aastal läbi viidud lasteaiaõpetajate uurimuse tulemused näitavad, et õpetajad näevad laste igapäevaelus palju erinevaid väljendusi ja mõjusid, mida nad peavad meediast tulenevaks, kuid tunnistavad oma oskamatus **rakendada meediasisu lapse arengu teenistusse** ning veel vähem **õppe-kasvatustöösse kriitilise meediakasutaja kujundamiseks**. Samuti näitas nimetatud uurimus, et lasteaiaõpetaja koolitus peaks ka õpetajate arvates senisest oluliselt enam käsitlema **meedia võimalike mõjudega toimetuleku oskuste kujundamist**. Meediast on saanud kodu ja lasteaia kõrval oluline kasvukeskkond, mille osatähtsus ei vähene, vaid näitab kasvutrendi.

24. november 2009 EDUKO toel läbi viidud pilootkoolituse tagasisides osundasid õpetajad samuti sellele, et käsitletud teemad olid kõik väga olulised, kuid nende näitlikustamine lasteaedades kohapeal (lahtised tegevused) või õppefilme kasutades aitaks mõistmisele veelgi enam kaasa. Käesolevat projekti alustades puudusid lasteaedades õpetajad, kes meediakasvatuse lahtiseid tegevusi oleksid olnud valmis läbi viima. Seetõttu toimus eelnevalt ka projektis osalenud lasteaiaõpetajate koolitamine (8 tundi baaskoolitust, koolitaja Kristi Vinter) ning tegevuste plaanide väljatöötamine koostöös konsultantidega (K. Vinter, K. Kollom).

Näitlikustamine on meediakasvatuse puhul eriti oluline põhjusel, et tegemist on Eesti haridusruumis täiesti uue valdkonnaga ning õpetajatel puudub senine kokkupuude meediakasvatusega. Samuti võib MEVA uurimistulemustele toetudes välja tuua selle, et õpetajad kipuvad meediakasvatuse all mõtlema pigem IKT kasutamist kui meediateadlikkuse kujundamist. Nimetatud vaeleusaama aitab kõige paremini muuta see, kui õppeprotsessi toetavad temaatilised filmilõigud ja neile toetuv analüüs. Lisaks nimetatud väärarusaamale on teisigi meediakasvatusega seotud eksiarvamusi (vt lk 2), mida nimetatud filmi juurde kuuluvad analüüsijuhised püüavad muuta ja selgitada.

Meediakirjaoskuse kujundamise tähtsus on ühiskonnas üha enam teadvustumas. Paljudes riikides on nimetatud valdkonnaga tegeletud juba pikka aega, Eesti on astumas esimesi samme. Meediakasvatuse jõudmine lasteaiaõpetajaid koolitavate kõrgkoolide õppekavadesse ning koolieelse lasteasutuse riiklikku õppekavasse on vaid aja küsimus. Ühelt poolt tingivad selle Euroopa Liidu regulatsioonid ning teisalt lasteaiaõpetajate ning lapsevanemate praktiline vajadus uue kasvukeskkonna mõjudega toimetulekuks ja nende suunamiseks. Käesolev õppematerjal aitab valdkonna teadvustumiseni seda illustreerida ning juurutada kiiremini tööpraktikasse, kui see oleks võimalik vaid traditsioonilise sõnalise ja tekstipõhise õpetamisega. Samuti aitab materjal meediakasvatuse õppejõududel tööd alustada ning lihtsustab teemade selgitamist. Loodetavasti annab meetoodiline abivahend väikese panuse lasteaiaõpetajaid koolitavates kõrgkoolides meediakasvatuse ainekursuste õppekava loomulikuks osaks kujunemisele.

Õppematerjali eesmärk ja sisu

Õppematerjal on mõeldud eelkõige ülikoolide õppejõududele, kes õpetavad meediakasvatust lasteaiaõpetajaid koolitaval õppekaval. Õppefilmi **eesmärk** on näitlikustada lasteaiaõpetajate meediakasvatuse kursusi ning luua sisend temaatilisteks loenguaruteludeks ja analüüsiks.

Meediakasvatuse õppejõu „tööriistakast“ sisaldab 10 alateemast koosnevat õppefilmi ning teemade juurde kuuluvaid analüüsiühendusi. Analüüsiühendused sisaldavad filmiklippides nähtavate õppetegevuste lühikirjeldusi, praktilisi ülesandeid, soovitusi ja juhiseid ning mõningaid teoreetilisi lähtepunkte edasiseks analüüsiks. Õppefilmi ja selle juurde kuuluvad analüüsiühendused ja täiendavad materjalid aitavad meediakasvatuse didaktika olemust paremini mõista ning üliõpilastele selgitada.

Õppefilm sobib kasutamiseks ka teiste ainevaldkondade didaktikaid õpetavatele õppejõududele, kes õpetavad lasteaiaõpetajaid, sest kõik õppetegevused sisaldavad palju lõimimismomente ning tihedaid seoseid peaaegu kõikide õppe-kasvatustegevuste valdkondadega lasteaia õppekavas.

Filmilõikude teemade jaotus lähtub 24. novembril 2009 EDUKO toel toimunud Meediakasvatuse pilootkoolitusest ja selle põhjalikust tagasisidest, EDUKO analüüsigrandi „Meediakasvatus Eesti alushariduse institutsioonides“ (MEVA) tulemustest ning Tallinna Pedagoogilises Seminaris toimunud täiendkoolitustelt ja koolieelse lasteasutuse õppekava raames meediakasvatuse kursused läbinud õpetajatelt saadud ettepanekutest ja tagasisidest.

Õppefilm on jaotatud järgmisteks teemadeks (sulgudes klipi pikkus):

VOL 1

1. **Lauamäng ja meediajutud** (0:13:21), õpetaja Deivi Pard, 4-7-aastased lapsed
2. **Meediajutud ja lemmikud** (0:08:36), õpetaja Esta Tubalkain, 6-7-aastased lapsed
3. **Asjad arvutis ja päriselt** (0:11:40), õpetaja Riina Wilson, 6-7-aastased lapsed
4. **Reklaam** (0:11:27), õpetaja Astrid Randoja, 5-6-aastased lapsed
5. **Multifilm meediakasvatuses** (0:13:57), õpetaja Astrid Randoja, 5-6-aastased lapsed

VOL 2

1. **Fotod ja fotojaht** (0:11:14), õpetaja Ene-Ly Lehtmaa, 4-5-aastased lapsed
2. **Emotsioonid, ajakirjade pildid ja pildistamine** (0:13:43), õpetaja Ene-Ly Lehtmaa, 4-5-aastased lapsed
3. **Ajalehed ja uudised** (0:18:46), õpetaja Esta Tubalkain, 6-7-aastased lapsed
4. **Meediavahendid ja liikumismäng** (0:05:45), õpetaja Deivi Pard, 4-7-aastased lapsed
5. **Internet ja internetiturvalisus** (0:12:17), õpetaja Riina Wilson, 6-7-aastased lapsed

Iga filmiklipp on lühike ülevaade lasteaia läbi viidud õppetegevusest, kuid annab koos juhistesse lisatud kirjeldusega tervikpildi lastega tehtust. Klipid plaatidel on järjestatud juhuslikult ning sisaldavad kõiki olulisemaid meediakasvatuse teemavaldkondi lasteaia. Ühtegi tegevust enne filmimist eelnevalt lastega läbi ei viidud/harjutatud, õppetegevused on spontaansed ja monteeritud kordusduubleid tegemata. Samuti ei pretendeerita tegevustega täiuslikkusele vaid tegemist on tavapärase õppetegevustega lasteaia.

Loodan, et käesolev tööriistakast on temaatiliseks sisendiks uute ja huvitavate ideede tekkimisele meediakasvatuse didaktika ja teiste didaktikate loengutes. Käesolevas praktilis-meetoodilises mapis jagub selleks ka piisavalt täiendamisruumi.

Materjali autor,
Kristi Vinter

Mõned teoreetilised lähtepunktid materjali analüüsimiseks (meediakasvatuse põhitõed)

Õpetaja 4 spetsiifilist rolli meediakasvatajana (Hobbs 2004) on aidata lapsel:

- * reflekteerida tema isiklikke meedia kohta käivaid uskumusi ja hoiakuid;
- * koguda informatsiooni erinevate osapoolte vaatenurki silmas pidades;
- * kontrollida kriitiliselt tõendeid;
- * luua asjakohaseid meediasõnumeid erinevaid meedia loomise vahendeid kasutades.

Meediakirjaoskus kui meediakasvatuse siht (Thoman 2003) on:

- * Võime tõlgendada ja luua isiklikke tähendusi tuhandetest verbaalsetest, visuaalsetest ja auditiivsetest sümbolitest, mida me kogeme igapäevaselt läbi televisiooni, raadio, arvuti, ajalehtede, ajakirjade ja reklaamide.
- * Võime valida ja selekteerida.
- * Võime kahelda ja küsida.
- * Võime olla teadlik enda ümber toimuvast, MITTE passiivne ja seetõttu haavatav.

Meediakirjaoskajaks saamine ei ole mitte niivõrd faktide mäletamine, kuivõrd õigete küsimuste küsimine selle kohta, mida vaatad, loed või kuulad.

Meediakirjaoskuse neli komponenti (Livingstone 2004) on:

- * JUURDEPÄÄS (*access*)
- * ANALÜÜS (*analysis*)
- * HINDAMINE (*evaluation*)
- * SISU LOOMINE (*content creation*).

Eelnevat üldistades võib öelda, et meediakasvatust lasteaias peaks kujundama oskusi:

- * kasutada meediat teadmiste omandamiseks;
- * lugeda erinevaid meediatekste (nii tekstilisi, visuaalseid, auditiivseid kui multimeediapõhiseid);
- * eristada ja tõlgendada erinevat meedia sisu;
- * käsitseda meediaseadmeid (tehnikat), kasutada meediavahendeid;
- * väljendada end erinevate meediavahendite abil;
- * valida endale sobivad vahendid ja sisu;
- * hinnata ja analüüsida vastu võetud teavet ja meelelahutust;
- * olla meedia kaudu interaktsioonis ja tegutseda aktiivselt kogukonnas.

Seega on tegemist kahte liiki oskustega: kriitilise mõtlemise ja tehnika käsitsemise oskustega (Vinter 2010), millest esimene omab oluliselt suuremat osakaalu (vt lisaks joonis 1).

Meediakasvatuse SISU ja oskuste valdkonnad lasteaias (Vinter 2010) on:

- * Riskide vältimine (meediakogemustest rääkimine, meedia ohud, online-turvalisus ja etikett).
- * Emotsioonide kontrollimine (meedia kasutamise vajaduste tundmaõppimine, oskus märgata meediat ümbritsevas keskkonnas ning tajuda selle mõju inimeste emotsioonidele ja elule).
- * Sotsiaalsed oskused (austuse kujundamine teiste laste arvamuste ja tõlgenduste vastu, sest inimesed tajuvad meediat erinevalt ja peavad erinevaid asju oluliseks, samuti meedia sisu suhtes oma mõtete ja arvamuste väljendamine, koostöö kaaslastega).
- * Meedia vastuvõtmisega seotud oskused (ettekujutuse saamine endast meedia kasutajana, valikute tegemise praktiseerimine ja põhjendamine, meediakogemustest rääkimine, meediakajastuste kirjeldamine, tõlgendamine, oma arvamuse kujundamine ja selle hindamine).
- * Meedia loomisega seotud oskused (meedia olemusest ja toimimisest arusaamade kujunemine: mis meedia on? miks ta on just selline? kuidas ta toimib ja kuidas meid mõjustatakse? mida tuleks märgata? millised on erinevad meedialiigid ja toimemehhanismid? samuti tehnilised ja kognitiivsed oskused, loominguline eneseväljendus).

Kõik nimetatud oskuste valdkonnad on õppetegevusi planeerides heaks lähtealuseks meediakasvatuse eesmärke sõnastades.

Praktilised ülesanded, soovitused ja analüüsijuhised filmiklippide juurde

Filmiklippe saab kasutada loengus mitmel erineval moel individuaalsete tööde alusena, samuti paaris- ja rühmatöödena.

Filmiklippide kasutusvõimalused

Temaatilise filmiklipi vaatamine:

1. ... loengu alguses temaatilise sisendina aruteluks;
2. ... eelülesande andmisega (vt järgnevat ülesannete kirjelduste valikut);
3. ... PLAY / PAUSE nuppu kasutades, mis võimaldab klipi hetkeks "kivistada" ning seninähtut analüüsida või klipis järgnevat prognoosida;
4. ... pärast seda, kui õppejõud on teatanud filmis näidatava tegevuse võimalikud eesmärgid ning filmi vaatamise järgselt nende asjakohasuse hindamine;
5. ... nähtud tegevustele parendusettepanekute tegemiseks;
6. ... eesmärgiga mõelda välja tegevused/mängud/teemad, mis võiksid nähtud tegevusele eelneada (et see veel paremini õnnestuks) ning mis võiks järgneda (vajaks veel kinnistamist, lähtuks otseselt nähtust, võimaldaks teemat edasi arendada).
7. ... eesmärgiga analüüsida õppetegevusi erinevate vanuste jõukohasuse seisukohalt (4-5-aastased, 5-6-aastased, 6-7-aastased).

LISA OMAD VÕIMALUSED:

Tähelepanu! Analüüsi juures on oluline rõhutada EELKÕIGE meedia teadlikkuse kujundamist võimaldavaid eesmärke, kuna seda on õpetajatel kõige keerulisem mõista (vt lk 2 eksiarvamused ja lk 6 meediakasvatuse tegelik sisu). Suuremate raskusteta leiavad õpetajad üles lõimimisvõimalused teiste õppekasvatustegevuste valdkondadega (vähem üldoskustega).

Kõikide järgnevate ülesannete sooritamise järgselt on soovitatav filmilõik (PLAY/PAUSE) uuesti koos analüüsiga ja täpsustustega üle vaadata.

Järgnevate ülesannete juurde on lisatud ruum märkmete tegemiseks.

Eduko

Europopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

7
Eesti tuleviku heaks

ARCHIMEDES

Ülesanded ja küsimused filmiklippide juurde

ÜLESANNE 1

Iga filmiklipp sisaldab piisavalt materjali järgmistele küsimustele vastuste leidmiseks:

- Millised õppetegevuses sisaldunud momendid/ülesanded olid seotud otseselt laste meediateadlikkuse kujundamisega? Too mõned konkreetset näited ja põhjenda!
- Millised momendid tegevusest olid seotud vaid meediavahendite kasutamisega muude valdkondade eesmärkide saavutamiseks? Too mõned konkreetset näited ja põhjenda!
- Millistel puhkudel kasutati meediavahendeid just meediateadlikkuse kujundamiseks, mitte aga teiste valdkondade eesmärkide saavutamiseks? Too mõned näited ja põhjenda!
- Kas tegevus oli pigem meediateadlikkust kujundav või meediavahendeid rakendav? Põhjendage oma arvamust.

ABISTAVAD MÄRKMED

ÜLESANNE 2

Filmiklippides osalesid õppetegevustes erinevate vanuserühmade (4-5-aastased, 5-6-aastased, 6-7-aastased) lapsed. See annab võimaluse analüüsida filmiklippe ka lähtuvalt laste vanusest, tegevuste eakohasusest, laste vaimsest küpsusest, verbaalsetest oskustest jms.

Pakkuge filmiklipist lähtuvalt välja võimalusi, kuidas läbiviidud tegevusi lihtsustada või keerulisemaks muuta. Mida tegevusele lisada, mida vähendada, mida teha teisiti (vahendid, meetodid vms) jms.

ABISTAVAD MÄRKMED

ÜLESANNE 3

- * Pärast filmiklipi vaatamist leidke õppetegevuse seosed koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava üldoskustega (mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused, enesekohased oskused). Tooge 2-3 konkreetset näidet filmist.
- * Mida lisaksite (meetodid, vahendid vms) tegevusele, et see arendaks (valitud) üldoskusi veelgi selgemalt/tõhusamalt?

ABISTAVAD MÄRKMED

ÜLESANNE 4

- * Peale filmiklipi vaatamist töötage läbi koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava pt 5. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU ning 6–7-AASTASE LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED.
- * Pange kirja vähemalt 5 seost:
 - a.) kuidas aitab õppekava erinevate valdkondade eesmäärke täita meediakasvatus (vahendid ja võimalused sh meediavahendid)?
 - b.) milliseid meediaoskusi/meediakasvatuse eesmäärke (lk 6 käesolevas juhendis) erinevate pt 5 valdkondade kaudu saaks arendada/saavutada?

ABISTAVAD MÄRKMED

ÜLESANNE 5

- * Pärast filmiklipi vaatamist leidke vastused järgmistele küsimustele:
 - Mida peaks selles õppetegevuses osalev laps MEEDIA kohta teada saama?
 - Sõnasta lapse jaoks arusaadavalt (üldista), mida lapsed selle tegevuse käigus MEEDIA kohta teada said?
 - Tooge vastuste juurde 2-3 konkreetset näidet filmist.

Tähelepanu! Meediakasvatuse analüüsi põhiküsimuseks õppetegevust planeerides peaks olema **mida õpib laps MEEDIA KOHTA kui ta selles õppetegevuses osaleb / neid tegevusi sooritab / ülesandeid teeb?**

Vastus sellele küsimusele nõuab õpetajalt õppetegevuse eesmärgi teadvustamist, lastelt asjakohaste küsimuste küsimist ja vestluse teemakohast suunamist. Ainult sellele küsimusele vastates saab õppetegevusest meediakasvatus.

Tehnoloogia, meediavahendite ja meedia sisu kasutamine teiste ÕKT valdkondade eesmärkide täitmiseks ei kujunda meediakirjaoskust või teeb seda väga vähe.

Iga meediakasvatust sisaldava õppetegevuse juurde peaks käima tegevuse lõppedes ka laste jaoks selgitus ja õpitu üldistus – **mida me selle tegevusega teada saime?** Ehk mida see õppetegevus rääkis lastele helide, piltide, emotsioonide, meedia sisu ja mõjustamise kohta? Sama analüüsi saab rakendada ka filmiklippide puhul.

ABISTAVAD MÄRKMED

Eduko

Europopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

9
Eesti tuleviku heaks

ARCHIMEDES

ÜLESANNE 6

Arvestades seda, et meediakasvatus algab võimalike mõjude teadvustamisest (vt lk 3), kust omakorda tõstatub küsimus KUIDAS nende mõjudega toime tulla ning neid õpetuslikel-kasvatuslikel eesmärkidel suunata ja last arendavaks muuta, tuleks meediakasvatuse loengukursuse lõpuosas viia võimalikud mõjud ja didaktika ka omavahel kokku.

- * Analüüsi, milliseid võimalusi pakub filmiklipis nähtud õppetegevus järgmises tabelis olevate ohtude vähendamiseks.
- * Analüüsi, milliseid võimalusi pakub filmiklipis nähtud õppetegevus järgmises tabelis olevate võimaluste võimendamiseks. Seda nii meediakasvatuse kui ka lihtsalt tehniliste vahendite kasutamise kaudu.

Tähelepanu! Filmiklippide sisu analüüsid peaks eelnevalt üliõpilastele selgitatud ohtude ja võimaluste loetelu olema õppetegevuses kasutatavate meetodiliste võtete, mängude ja elementide hindamiseks üliõpilasel visuaalselt ees.

<p>Meedia ohtudeks loetakse selle:</p> <ul style="list-style-type: none">* vägivaldne sisu* seksuaalne sisu* reklaamid* ebatervislikud toitumisharjumused* ebasüüdsad /soovimatud kontaktid võõrastega* terviseriskid* üldised isiksusehäired* meedia liigtarbimise füüsilised kõrvalmõjud* aju arengust tingitud häired* unehäired ja teised käitumuslikud probleemid* vähesed kontaktid pereliikmete ja eakaaslastega* madalam akadeemiline jõudlus, vähene lugemus* eksitavad väärtused, hoiakud ja uskumused (stereotüübid)* rassistliku, vihkamisele või enesevigastamisele õhutatav sisu* privaatsuse häirimine* isikuandmete kuritarvitamine.	
<p>Meedia võimalusteks peetakse:</p> <ul style="list-style-type: none">* õppimine;* keel;* kognitiivne areng;* prosotsiaalse käitumise ja moraalsete väärtuste areng;* teadlikkus sotsiaalsetest teemadest;* sotsiaalsed interaktsioonid;* loovus ja eneseväljendus;* kultuurilised väärtused;* identiteedi areng;* meelelahutus ja lõõgastus;* areneb võime tähelepanu hoida;* info hankimine;* loovtegevustele õhutamise (mäng, hobiaid, lugemine jms)	<p>Analüüsid arvesta järgmist:</p> <p>4-6-aastase lapse meediakirjaoskus ja selle eeldatavad tulemused</p> <ul style="list-style-type: none">* Eristab fantaasiat ja reaalsust* Tuvastab põhilised staatilise ja liikuva pildi elemendid* Tuvastab erinevat tüüpi lugusid <p>7-8-aastase lapse meediakirjaoskus ja selle eeldatavad tulemused</p> <ul style="list-style-type: none">* Eristab erivormilist meediat ja mõistab meedia konstrueeritust* Kasvab teadlikkus ja arusaamine erinevatest žanritest* Näitab kasvavat teadlikkust stereotüüpide suhtes* Kasvab teadlikkus sümbolitest* Mõistab, et meedia sisu on paljude erinevat tehnoloogiat kasutavate inimeste loodud* Mõistab meediasõnumite väärtuselist mõõdet* Mõistab meedia jutustavat olemust ja alamosi* Tuvastab ja demonstreerib teadlikkust põhiliste kaameravõtete, liikumise ja võttenurkade mõjust

Õppetegevuste lühikirjeldused

Lauamäng ja meediajutud, õpetaja Deivi Pard, 4-7-aastased lapsed

Tegevus:

- Vestlus televiisori vaatamisest ja arvuti kasutamisest.
- Mänguline teemakohane soojendus- ja tähelepanuharjutus.
- Meediateemaks kohandatud lauamängu tutvustamine ja mängimine.
Mängu sisu: mäng käib täringumängu põhimõttel (nt Tsirkus vms). Mängualuse eritähistusega väljadele sattudes saavad lapsed tõmmata kaardi juhusliku ülesandega. Mängujuht loeb ette kaardil oleva ülesande või küsimuse (nt nimeta üks saade, mida lapsed ei tohiks vaadata). Vastamiskohustus on lapsel, kes ülesande tõmbas. Kui laps jääb ülesandega hätta, võivad teised aidata. Võidab see, kes esimesena finišisse jõuab. Mäng annab hea võimaluse algatada lastega mänguliselt erinevatel teemadel arutelusid.
- Plakati "Oskan ennast hoida" sõnastamine ja kujundamine mängu kokkuvõtteks.

Meediajutud ja lemmikud, õpetaja Esta Tubalkain, 6-7-aastased lapsed

Tegevus:

- Meediavahendite nimetustega sõnakaartide lugemine, sõnade üldistamine ja mõiste "meedia" tutvustamine lastele.
- Arutelu laste lemmiksaadetest ja –tegelastest.
- Erinevate omadussõnadega sõnasedelite lugemine, lemmikuid iseloomustavate sõnade väljavalimine ja omadussõnade abil üksteise lemmikute mõistatamine.
- Lemmikute ja ebaseeldivate tegelaste ja saadete joonistamine.

Asjad arvutis ja päriselt, õpetaja Riina Wilson, 6-7-aastased lapsed

Tegevus:

- Arvutist kuvatud piltide põhjal kaaslastele sõnade seletamine.
- Piltidel olnud asjade üldistamine ja järeldamine, mis võiks nende põhjal olla tegevuse teemaks (kevad).
- Koos samade piltide vaatlemine ning arutelu selle üle, et kuigi arvutist saab leida palju infot ja pilte, siis kas selle põhjal saab teada, millised asjad tegelikult on (kuidas lõhnab, kui suur, kuidas katsudes tundub vms).
- Katse: kahe arvutist vaadeldud pildi kõrvale on võrdlemiseks ja vaatlemiseks toodud ka reaalsed asjad, mis aitavad lastel tunnetada arvutist saadava info ja tegeliku info erinevust. Reaalsete asjade ja arvutipiltide uurimine ja võrdlemine, arutelu ja järelduste tegemine.
- Helide kuulamine arvutist ja mõistatamine, mis heliga on tegemist, milline heli seostub kevadega ja milline mitte. Helide kuulamine koos sobivate piltide vaatlemisega.
- Kevadest pildi joonistamine, taustaks kevadhääled.

Reklaam, õpetaja Astrid Randoja, 5-6-aastased lapsed

Tegevus:

- Reklaamiga seotud plakati vaatlus ja arutelu, mis on reklaam. Reklaami kasulikkus ja halvad küljed.
- Katse kahe tootega, mille headust lapsed hindavad. Tegelikult sisaldavad mõlemad tootekarbid samu hommikuhelbeid, millest üks on originaalpakendis (Lotte) ja teine ise kujundatud pakendis.
- Arutelu toote erinevustest ja sarnasustest, hääletustulemuste loendamine ja järelduste tegemine toote välimuse ja reklaamide kohta.

Multifilm meediakasvatuses, õpetaja Astrid Randoja, 5-6-aastased lapsed

Tegevus:

- Filmivaatamiseks vajalike meediavahendite tutvustamine ja vaatlus.
- Arutelu erinevatest filmidest (mängufilm, dokumentaalfilm, lastefilm, multifilm, seiklusfilm, koguperefilm, ulmefilm, märulifilm, õudusfilm). Lastele mõeldud ja lastele sobimatud filmid.
- Multifilmi "vaatamine" silmaklappidega, helide põhjal ekraanil toimuva mõistatamine.
- Multifilmi vaatamine helita ja multifilmi helindamine.
- Arutelu heli ja pildi vajadusest ja tähendusest filmis.
- Multifilmitegelaste joonistamine.

Fotod ja fotojaht, õpetaja Ene-Ly Lehtmaa, 4-5-aastased lapsed

Tegevus:

- Arutelu erinevatest fotodest: portreefoto ja olustikufoto. Fotoraamatust fotode vaatlemine.
- Fotoaparaatidega tutvumine: kuidas fotoaparaadiga ohutult ümber käia ja kuidas pildistada. Proovipildistamised.
- Lastega fotoretke läbiviimine rühmaruumides.
Korruga saavad pildistamisvõimaluse kolm last. Lastel on ülesandeks pildistada midagi põnevat, midagi, mis meeldib. Pildistamise piirkonnaks on kogu rühmaruum ning akendest nähtavad objektid. Tehtavate piltide arv ei ole lapse kohta piiratud, küll aga püütakse jälgida ajafaktorit (max 10 min). Kui kõik lapsed on pildistada saanud, siis tehakse õppetegevusse paus, mille jooksul laeb õpetaja fotod arvutisse.
- Dataprojektoriga laste pildistatud fotode vaatlus. Tehtud piltide autorite tuvastamine, mida ja miks autor pildistas. Arutleme, mis lastele meeldib, mis õnnestus hästi.

Emotsioonid, ajakirjade pildid ja pildistamine, õpetaja Ene-Ly Lehtmaa, 4-5-aastased lapsed

Tegevus:

- Põgus sissejuhatav vestlus fotoaparaatidest ja pildistamisest.
- Fotoaparaadi kasutamise lühike tutvustus.
- Ümbrikesse peidetud ajakirjadest välja lõigatud pildid erinevaid emotsioone väljendavatest lastest. Ümbrike valimine.
- Emotsioonide tuvastamine piltidelt. Arutelu, mis viitab ühele või teisele emotsioonile pildil.
- Oma pildil oleva emotsiooni matkimine ja matkitud emotsioonide vastastikune pildistamine.
- Pildistatud fotode vaatlus.

Ajalehed ja uudised, õpetaja Esta Tubalkain, 6-7-aastased lapsed

Tegevused:

- Tähekaartide põhjal sõnade mõistatamine, sõnade UUDIS ja AJALEHT ladumine, sissejuhatus teemasse.
- Arutelu teemal "Mis on laste arvates uudis? Kus saab uudistega tutvuda?"
- Ümbrikesse peidetud ajalehtede piltide põhjal uudiste sisu mõistatamine. Õpetajapoolne lühiülevaade illustreeritud artikli tegelikust sisust.
- Väljalõigatud artiklitele/piltidele õigete ajalehtede leidmine.
- Uudisnupu lugemine ajalehest *Postimees* ja artikli juurde sobiva pildi joonistamine.

Meediavahendid ja liikumismäng, õpetaja Deivi Pard, 4-7-aastased lapsed

Tegevused:

- Erinevate meediavahendite vaatlus ja nendega teostavate tegevuste matkimine.
- Liikumismäng meediavahendite tundmise kindistamiseks.
- Rühma lapsed on jagatud kahte võrdsesse gruppi. Grupid seisavad (reas) nägudega vastamisi umbes viie sammu kaugusel üksteisest. Mõlema grupi selja taga on joon, kust algab kodu. Mängujuhil (õpetajal) on pildid erinevatest meediavahenditest. Üks laps ühest grupist võtab pimesi kaardi, mida peab pantomiimina vastasvõistkonnale esitama. Kui keegi vastasvõistkonnast sõna ära arvab, hakkab seletaja võistkond eest ära jooksma. Vastasvõistkond peab kellegi jooksjatest kinni püüdma. Kui see õnnestub, siis hakkab seletajaks keegi püüdjate võistkonnast. Kui kedagi kätte ei saadud, seletab uut sõna järgmine laps ärajooksjate võistkonnast.

Internet ja internetiturvalisus, õpetaja Riina Wilson, 6-7-aastased lapsed

Tegevused:

- Vestlus laste arvutikasutamisest, arutelu reeglitest ja internetikäitumisest.
- Interneti ja arvuti kasutamisega seotud sündmuste kirjelduste kuulamine ja hindamine: kas käitumine oli õige või vale. Arutelu, miks lapsed nii arvavad.
- Arutelu arvuti kasutamise reeglitest ja tahvlile kujundatud tabeli täimine laste hinnangutest lähtuvalt. Tabel on jaotatud punaseks ja siniseks, kus punane näitab seda, mida internetis kunagi teha ei tohiks ja sinine viitab lubatud käitumisele. Kaardid asetsevad ümberpööratuna ringi keskel, kaarte tõmmatakse kordamööda. Laps asetab vastava kaardi tabelis lahtrisse, mis tundub temale õige.
- Rollimäng: erinevate internetivestluste lavastamine lastega. Situatsioonide arutelu.
- Rütmiuuletus, mille juures kätega rütmi tehes pannakse räägitu regivärsivormi.